

Posudek oponenta na diplomovou práci Evy Skarlandtové:

Skladba obyvatelstva, rodin a domácností na příkladu středočeské obce Roztoky u Křivokláta na konci 19. a počátku 20. století

Předložená práce je typickou studií historické demografie, zaměřenou především na vývoj struktur domácností a rodin na podkladě analýzy individuálních dat excerpovaných ze sčítacích archů z cenů z let 1869 až 1921. Kromě deskriptivní analýzy vztahů osob v různých typech domácností se autorka věnovala analýze vývoje základních demografických struktur obyvatelstva – podle věku, pohlaví a rodinného stavu, též podle kulturně etnických a ekonomických charakteristik a analýze obyvatelstva z hlediska druhu pobytu. Ačkoliv se jednalo o nevelkou obec (počet obyvatel nepřesáhl 1100 osob), byla příprava dat jistě velmi pracná, autorka využila dat z šesti nejstarších sčítání moderní doby, jejichž obsah, přestože v zásadě respektoval srovnatelnost a mezinárodní doporučení, se přece jen během padesátiletého období vyvíjel.

Z práce je také patrné, že autorka prostudovala řadu odborných titulů demografické, sociologické i historické provenience, z nichž také na řadě míst čerpá (a řádně cituje), přehledně uvádí řadu studií zabývajících se vývojem struktur rodin a domácností v minulosti. Při analýze domácností se opírá o klasické typologie domácností používané v historické demografii (typologie P. Lasletta a A. E. Imhofa) k analýze ekonomické a dalších struktur domácností převzala a případně upravila klasifikace z podobných předchozích prací; toto vše, včetně dostupnosti datových pramenů je popsáno v druhé, metodické kapitole. Stručné teoretické zakotvení práce poskytuje následující kapitola, věnovaná historii a sociologii rodiny a studiím rodiny v rámci historické demografie. Dále je v práci je logicky postupováno přes kapitoly obsahujícími výsledky deskriptivní analýzy struktur obyvatelstva až ke kapitole deváté, klíčové. Zde v šesti podkapitolách na 20 stránkách detailně rozebírá a hodnotí (bohužel jen někdy podrobněji) vývoj struktury rodin a domácností - z hlediska bydlení, typů rodin a domácností, podle přítomnosti služebnictva a podnájemníků, počtu dětí, podle ekonomických charakteristik osob v čele domácností a z hlediska postavení osob v domácnosti.

Získáváme tak velmi podrobný obraz o struktuře a vývoji tehdejších domácností v souvislosti s ekonomickým vývojem obce, lze pozorovat, jak se na mikroregionální úrovni promítaly v těchto strukturách historické události a geopolitické změny. Práce jistě velmi zajímavá, avšak vzhledem k poměrně malému počtu osob nedovolující generalizace zjištěných skutečností. To si také autorka uvědomuje a v závěru práce na tuto skutečnost upozorňuje. Svůj cíl - popsat a analyzovat dopady sociálně ekonomického vývoje na vývoj obyvatelstva v rámci rodin a domácností v malé obci určitého regionu však vcelku splnila, i když poměrně často je její práce jen pouhým popisem zjištěných skutečností bez hlubšího zkoumání dalších souvislostí. Někdy velmi detailní rozbor vývoje některých struktur obyvatelstva Roztok čtenáře spíše rozptylují a odvádějí pozornost, zejména když jde o jednotkové počty osob v některých málo početně zastoupených podrobných strukturách, které jsou uváděny jak v absolutních počtech, tak relativně v % (např. tabelovaná podrobná relativní struktura domácností jednotlivců, jejichž celkový počet nepřevýšil v žádném roce sčítání 50 případů - na str. 65, nebo tabelovaná podrobná struktura dočasně přítomných osob, jejichž počet nedosáhl ani 30 - str. 57, nebo podrobný rozbor služebnictva, což se týkalo maximálně 16 domácností - str. 71). Na druhé straně považuji za přínosný popis vývoje z hlediska oboru povolání, pohlaví a věku osob v čele, hodnocený v souvislostech hospodářských změn a dopadů první světové války.

Ačkoliv jsem v práci neshledala žádné větší věcné chyby, je zde řada nepřesností věcných a také neopravených překlepů či jiných jazykových chyb. Některé údaje týkající se téže charakteristiky uváděné ve více tabulkách (součty) se někdy od sebe liší, aniž by byl uveden důvod (např. tab. 7.2.1 a 7. 1.1. uvádějí rozdílné celkové počty ekonomicky aktivních osob v letech 1869-1890, nesouhlasí ani počty z tab. 7.1.1a tab. 7.4.1 a 7.4.2). Na více místech se opakuje chyba součtů relativních údajů, které nedávají 100 % - i když dnes spíše formální vyplývající z nedostatečných úprav výstupů z počítače. Na str. 30 a znovu na str. 80 se opakuje nesmyslný termín „neekonomicky aktivní obyvatelstvo“, obsahu kap. 7.2.2 by lépe odpovídal název „Ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle věku“.

Po formální stránce práce působí úpravným dojmem, ačkoliv text obsahuje tolik tabulek, že je to někdy na úkor přehlednosti (59 tabulek v 84 stranách textu), doplňuje jej 7 barevných grafů až na poslední vesměs dobré kvality (přílišné zmenšení na počet použitých kategorií). Z práce je patrné, že ji autorka zpracovávala se zájmem a zaujetím. Text doplňuje i obsáhlý seznam použité literatury a pramenů a 18 příloh včetně kopií sčítacích archů a dobových fotografií.

Eva Skarlandtová v práci prokázala, že zvládla metody historické demografie i základní demografické analýzy, dokáže začlenit svá zjištění do širších souvislostí společenského vývoje. Ačkoliv to není práce tématem nová, autorka nepochybně přispěla k poznání další části historie obyvatelstva českých zemí. Svým zpracováním práce splňuje nároky kladené na magisterské práce a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Praze 23.5.2008

RNDr. Dagmar Bartoňová, Ph.D.

